

Мирослава Сахній,

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Myroslava Sakhniy,

candidate of pedagogical science, associate professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)

УДК 37.034+37.036
ББК 74.200.51

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ РИС МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ ІВАНА ПАВЛА II

FORMATION OF MORAL AND ETHIC FEATURES OF A YOUNG PERSONALITY THROUGH THE PRISM OF PHILOSOPHICAL AND PEDAGOGICAL VIEWPOINTS OF JOHN PAUL II

У статті розкрито важливість морального виховання у формуванні гармонійної, духовної, високоосвіченої особистості. Виявлено взаємозв'язок між загальнолюдськими моральними цінностями та християнськими чеснотами. Розкрито філософсько-педагогічні погляди Івана Павла II на проблему виховання сучасної молоді.

Ключові слова: моральне виховання, моральні, національні, громадянські, сімейні, християнські цінності.

The article depicts the importance of moral education in the forming of harmonious, mental, well-educated personality. It analyses the interrelation between universal moral values and Christian virtues; reveals John Paul 2's philosophical and pedagogical views on the problem of the education of modern youth.

Keywords: moral education, moral, national, public, family, Christian values.

В статтю отобразена важність нравственного воспитания в формировании гармоничной, духовной, высокообразованной личности. Рассмотрена взаимосвязь между общечеловеческими нравственными ценностями и христианскими добродетелями. Раскрыты философско-педагогические взгляды Ивана Павла II на проблему воспитания современной молодежи.

Ключевые слова: нравственное воспитание, нравственные, национальные, гражданские, семейные, христианские ценности.

Постановка проблеми. У зв'язку зі швидкими темпами науково-технічного прогресу, виникненням нових еталонів та ідеалів нашого сучасного суспільства змінюється світ і саме людство. Але, мабуть, назавжди актуальним залишається питання моральності. Особливо стосовно юнацтва. Адже молодь іде в ногу з космічними темпами світового розвитку. Саме вона становить переважну частину населення земної кулі. Тому молоде покоління відповідальне за творіння духовної культури, зміцнення суспільної моральності, відведення основної ролі таким чеснотам, як справедливість, гуманізм, віра, надання переваги духовному перед матеріальним, щоб запобігти явищам духовного зубожіння. Питання особистісного утвердження зростаючого покоління передовсім розв'язують батьки через сімейне виховання, однак беззаперечною є роль школи у формуванні гармонійно розвинутого творчого юнацтва, важливою є також і участь церкви у поширенні серед молодих людей основ християнської моралі та загальнолюдських цінностей.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема визначення ролі церкви в морально-етичному вихованні молоді стала предметом досліджень багатьох відомих педагогів, психологів, священнослужителів як минулих років (А. Шептицький), так і сьогодення (Я. Зімний, І. Комар, О. Невмержицька, А. Сапеляк, Ю. Щербяк та ін.). Однак особливо цінною в цьому аспекті є творча спадщина Папи Івана Павла II, його проповіді, листи та зустрічі з молоддю різних країн світу.

Тому **метою статті** є аналіз поглядів Понтифіка Івана Павла II на виховання зростаючого покоління та виокремлення тих цінностей, які необхідно прищепити сучасним дітям та юнацтву.

Досягнення мети передбачає виконання таких завдань:

1) виявити взаємозв'язок між загальнолюдськими моральними цінностями та власне християнськими чеснотами;

2) розкрити філософсько-педагогічні погляди Івана Павла II на проблему морального виховання сучасної молоді.

Виклад основного матеріалу. Під моральним вихованням розуміємо систематичну діяльність школи, сім'ї та церкви, спрямовану на формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі та участь у практичній діяльності. Методологічною основою морального виховання є етика – наука про мораль, її природу, структуру й особливості походження та розвитку моральних норм і взаємин між людьми в умовах суспільства [2, с. 271–272]. В основу змісту морального виховання покладено важливі духовні цінності людини. Сучасна педагогічна наука розглядає такі групи моральних цінностей людини:

1. Абсолютно вічні, що мають універсальне значення та необмежену сферу застосування і носять загальнолюдський характер (доброта, правда, любов, чесність, гідність, мудрість, справедливість та ін.).

2. Національні, які є значущими лише для одного народу і не завжди поділяються іншими народами. До цієї групи цінностей належать такі поняття, як патріотизм, почуття національної гідності, історична пам'ять тощо.

3. Громадянські – ґрунтуються на визнанні гідності людей і знаходять своє застосування в демократичних суспільствах. Вони включають поняття прав і свобод людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, поваги до закону тощо.

4. Сімейні, які встановлюють моральні основи життя сім'ї, стосунки поколінь, закони подружньої вірності, піклування про дітей, пам'ять про предків тощо.

5. Цінності особистого життя мають значення передовсім для самої людини, визначають риси її характеру, поведінку, її господарський успіх, стиль приватного життя тощо [2, с. 273].

Розглянемо бачення Іваном Павлом II проблеми виховання сучасної молоді, пропозиції Папи щодо розв'язання молодіжних проблем, пов'язаних зі ставленням до життя, формуванням моральних та особистісних цінностей, окресленням майбутніх орієнтирів, осмисленням сенсу життя.

«На вас покладаємо надію, бо ви належите майбутньому, а майбутнє належить вам», – говорив Понтифік у своєму посланні до молоді усього світу «Parati Semper» з нагоди Міжнародного року молоді [5, с. 1]. Адже незаперечним є той факт, що від сучасного юнацтва залежить майбутній рівень життя, не тільки індивідуальний, але й суспільний, воно буде пристосовувати його до своїх поглядів, надій, очікувань та ідеалів. Вручаючи власне майбутнє зростаючому поколінню, ми водночас ставимо перед ним серйозні вимоги моральної відповідальності, які зобов'язують його розглядати кожну людину як особистість, а спільноти і суспільство – як основну цінність людських учинків, намірів, ініціатив та дій.

Іван Павло II трактував молодість як особливий дар, бо саме за цього періоду відбувається особистісне формування людини, відкриваються її таланти та здібності, закладаються основи для майбутньої самореалізації. Папа сподівався, що пошук, неспокій, запитання молоді про сенс і цінності життя людини, пов'язані із плануванням їхнього власного життя, повинні привести молодь до Бога, бо «тільки Бог є безпосередньою основою всіх цінностей, тільки він надає остаточного сенсу нашому людському буттю» [5, с. 3].

Бурхливий розвиток науки і техніки розкрив перед сучасною людиною надзвичайно великі можливості в усіх сферах матеріального життя, заволодів внутрішнім світом людини, її мисленням, здібностями, став домінуючим у прагненнях і захопленнях. Дуже часто в гонитві за матеріальними благами наше духовне життя відступає на задній план. Тому у своїх неодноразових посланнях до молоді Папа вказував на важливість формування в юнацькому віці правильних життєвих орієнтирів та принципів. Він прагнув, щоб юнаки та дівчата жили згідно з Божими заповідями, ставали віруючими, принциповими, чесними, сумлінними і гідними довіри людьми. Адже «сумління завдяки моральним цінностям накладає свою печатку на життя поколінь, на історію і на культуру суспільства, народів і всього людства» [5, с. 5]. Понтифік підкреслював, що саме моральна особистість, яка формується в юності, є найбільшою цінністю для будь-якого суспільства у професійній, культурній і політичній сферах.

Іван Павло II розраховував на молодь у формуванні християнського подружжя і родини. Він наголошував на тому, що сучасні засади християнської моралі стосовно шлюбу є часто спотвореними. У багатьох країнах світу існують інші моделі співжиття, які трактуються як прогресивні, однак насправді призводять до руйнації людської особистості. Папа переконував молодих людей у тому, що саме любов є основою подружжя, родини і майбутнього [5, с. 13].

Людина, народившись, стає членом родини, у ній вона виховується, здобуває свій перший життєвий досвід, тут отримує знання тих суспільних чеснот, які є «душею життя і розвитку того суспільства» [1, с. 55]. Саме сім'я, родина є джерелом надзвичайно багатой культурної спадщини, яку дитина переймає в процесі виховання від своїх батьків. На думку Івана Павла II, основу цієї культурної спадщини становить мова, бо саме вона допомагає людям порозумітися, завдяки їй ми відчуваємо свою належність до певної нації, народу. Адже якщо першими вихователями дитини є її батьки, то через них вона отримує виховання в традиціях тієї нації чи народу, з якими її поєднують культура, мова та історія. Понтифік акцентував на важливості національного виховання, оскільки розумів, що, «успадковуючи віру, цінності – усе, що творить культуру та історію нації чи суспільства ...», людина збагачується духовно як особистість [5, с. 14]. Він наголошував на тому, що молоді люди можуть «вчинити кращу долю» для своєї Вітчизни, але лише за умови ввічливості, тверезості, віри, волі духу та сили переконань [3, с. 76].

У своїх зверненнях до молоді Іван Павло II зосереджував увагу на важливості трудового виховання як запоруки для формування творчої, гармонійної особистості. Він вважав освіту «основним із благ цивілізації», від

якого «значною мірою залежить майбутнє суспільства» [5, с. 16]. Важливу роль у набутті молоддю необхідних для майбутнього дорослого життя інтелектуальних, технічних і практичних навичок відводив школі і розглядав її як центр набуття великих і важливих цінностей. А головне завдання сучасної школи, на його переконання, – це «забезпечити внесок у скарбницю людської культури» [5, с. 16].

На думку Папи, виховання в родині та школі є недостатнім, якщо молода людина не займається самовихованням. Адже збудувати міцний фундамент для майбутнього життя можна тільки через працю, освіту і самовиховання. Сучасне життя пропонує молодим людям багато спокус; їх уникнення, збереження почуття власної гідності, моральних цінностей та особистісних життєвих орієнтирів вимагає багато зусиль і великої роботи над собою. У посланні до молоді всього світу Понтифік називає основні «загрози», які, як він вважає, становлять небезпеку для сьогоdnішнього юнацтва. Це, зокрема, такі:

- 1) критиканство, яке спонукає до перегляду моральних цінностей;
- 2) скептицизм стосовно традиційних цінностей, таких, як праця, кар'єра, сім'я;
- 3) надмірна кількість реклами, яка відволікає молодь від реалій життя, провокує формування таких рис як, споживацтво, егоїзм, байдужість;
- 4) втеча від відповідальності, занурення у світ злиднів, алкоголю і наркотиків, випадкових зв'язків, що призводить до пасивності, цинізму, насилля [3, с. 80].

Аналіз творчої спадщини Івана Павла II дає можливість стверджувати, що він по-особливому ставився до молодих людей, умів знаходити короткий шлях до їхніх гарячих сердець. Одним із найважливіших своїх завдань вважав опіку і виховання юнацтва, що і наштовхнуло його на думку про організацію Світових З'їздів Молоді, під час яких у простій та доступній формі намагався пояснити основи і правду християнської віри та моралі [6]. Під час таких зустрічей Папа Римський підкреслював, що прагнення юних до побудови кращого світу вимагає від них надання переваги духовним і Божим цінностям, закликав покладатися на Христа, пізнати і прийняти Його. Він наголошував на необхідності рівномірного розподілу матеріальних і духовних благ, які належать цілому світові в безмежній кількості. Закликав їх починати змінювати світ з малого, із себе і навколо себе через почуття справедливості, любові до свого ближнього, братерську взаємодопомогу.

Понтифік добре розумів, що, незважаючи на територіальні, культурні, мовні, соціальні відмінності, сучасну молодь об'єднує однакове ставлення до того, що сотні тисяч людей живуть у нужді і помирають від голоду; турбує проблема безробіття, порушення людських прав і свобод, зростання насильства, вбивство невинних людей, спроби змінити світ шляхом організованого терору. Тому Іван Павло II намагався вказати життєві перспективи для молоді в усьому світі. Він переконував її, що моральні цінності є однаковими для всіх, заохочував до спільних ідеалів, адже Христос і принесене Ним спасіння є для всіх [3, с. 77]. Водночас, відвідуючи різні країни світу, Папа завжди розглядав актуальні проблеми конкретного середовища, радо відповідав на запитання, які турбували юнацтво, зібране перед ним, бо вірив, що, незважаючи на свої недоліки, зростаюче покоління здатне відкрити свої серця до прийняття всіх цінностей християнства.

26 червня 2001 року у Львові відбулася зустріч Папи Івана Павла II з українською молоддю. У своєму зверненні до юнацтва України він запевнив, що добре розуміє, який складний період переходу від тоталітарного режиму до вільного демократичного суспільства проживає наш народ. Закликав молоде покоління взяти на себе відповідальність за долю власного народу і держави. Переконував його спрямувати власне життя на великодушне служіння родині й суспільству, ставлячи суспільний добробут вище матеріальних інтересів. Спонукав будувати власне життя відповідно до Божих Заповідей, бо «... це немов компас, який у бурхливому морі не дозволяє втратити маршрут» [4].

Висновки. Аналіз філософсько-педагогічної спадщини Папи Івана Павла II уможливорює висновок про те, що основою морального становлення зростаючого покоління він вважав християнське виховання, яке охоплює усі сфери людського життя: особисту, сімейну, громадянську, національну, суспільну тощо. Християнські канони є базою для поширення з-поміж молоді загальноприйнятих духовних цінностей, таких, як доброта, порядність, любов, вірність, чесність, гідність, мудрість, справедливість та ін. Іван Павло II відводив значну роль сім'ї, школі та церкві в особистісному утвердженні людини, адже тільки співпраця цих трьох інституцій допоможе досягти мети морального виховання – формування гармонійної, духовної, високоосвіченої особистості.

1. Сімейне співжиття. Апостольське після синодальне повчання Вселенського архієрея Івана Павла II. – Львів : Місіонер, 2008. – 119 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібн. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 560 с.
3. Zimny J. Zjawisko uniwersalizmu a oczekiwanie Jana Pawła II wobec młodzieży / Jan Zimny // *Pedagogika katolicka*. – 2009. – № 5. – S. 73-92.
4. Візит Папи в Україну. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.papalvisit.org.ua/ukr./news.php.
5. Папа Іван-Павло II Апостольське послання до молоді всього світу «*Parati Semper*». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : milites.christi.imperatoris@gmail.com.
6. Хайлик Й. Приятель молоді / Йосиф Хайлик. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : osbm-krystynopil.com.ua/stati/pryjatelmolodi.htm.